

O LOCUINȚĂ CU CERAMICĂ DE FACTURĂ TĂTĂREASCĂ DESCOPERITĂ ÎN NORDUL DOBROGEI

DE

GAVRILĂ SIMION

Construcția conductei de gaz metan, care s-a realizat în 1990 pe traseul Isaccea – Jijila (jud. Tulcea) și mai departe peste Dunăre, a determinat ca în prealabil montării ei să se execute o serie de intervenții arheologice de salvare. Între acestea s-au înscris și cele efectuate de semnatarul acestor rânduri, pe un promontoriu de lângă sanatoriul leprozeriei Tichilești.

Sub aspect topografic, situl arheologic cercetat se află la distanța de 1 km de localitatea Revărsarea, spre Galați (Pl. I/A), pe un pînten de deal din imediata vecinătate a bifurcării Drumului național 22 Tulcea–Galați cu drumul care se formează spre sanatoriul amintit. Localizat în ansamblul geografic, punctul respectiv este amplasat la capătul unui fost ghiol (azi colmatat), ce se forma din ghiolul Pietrei, parte integrantă a lacului Crapina, care altădată înainta printre dealuri în interiorul uscatului până la poalele pîntenului amintit. Cu toată poziția sa, care asigura omului facilități în procurarea hranei și elementele naturale remarcabile pentru organizarea apărării comunității, se pare, însă, că deschiderea văii ghiolului spre nord a favorizat întotdeauna pătrunderea curenților din această direcție, care, așa cum ni se prezintă situația descoperirilor arheologice, a influențat negativ dezvoltarea habitatului.

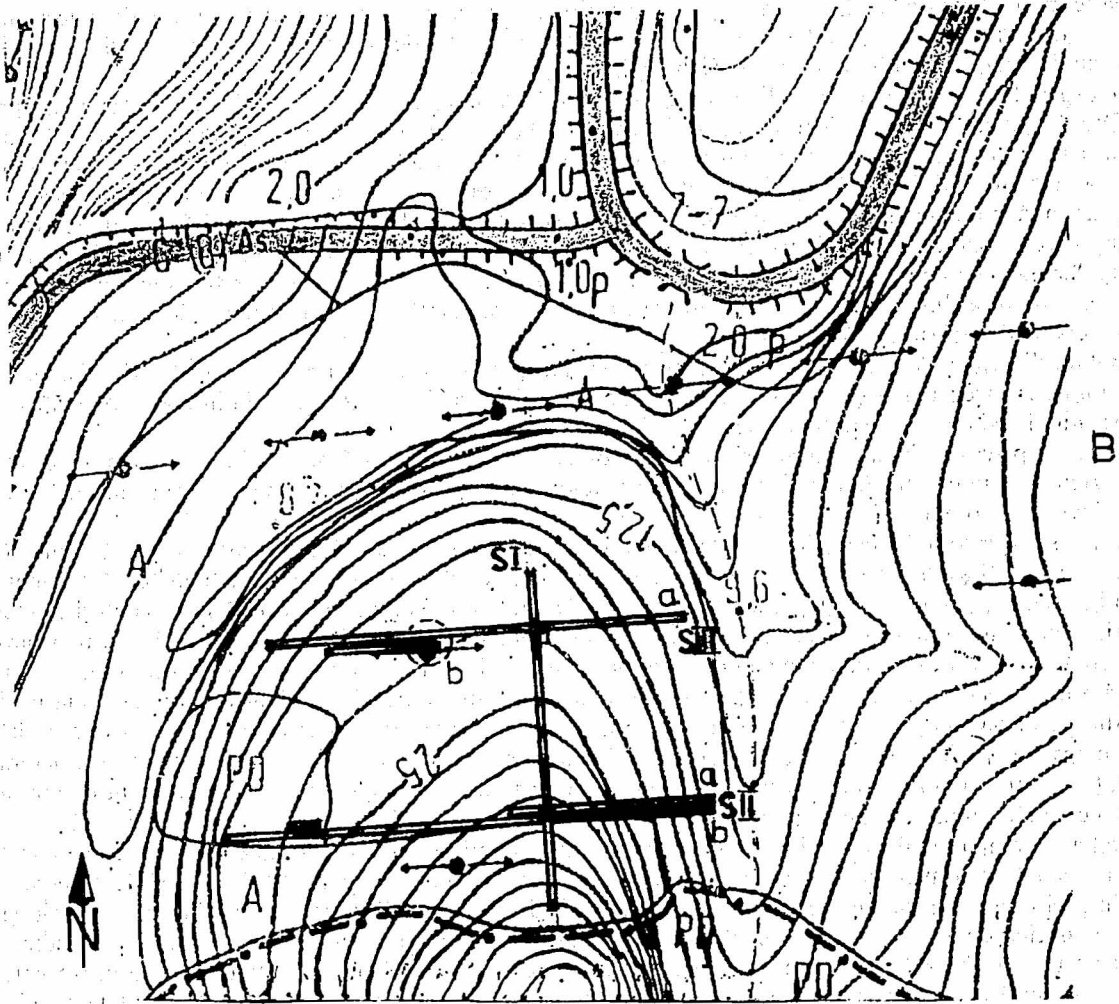
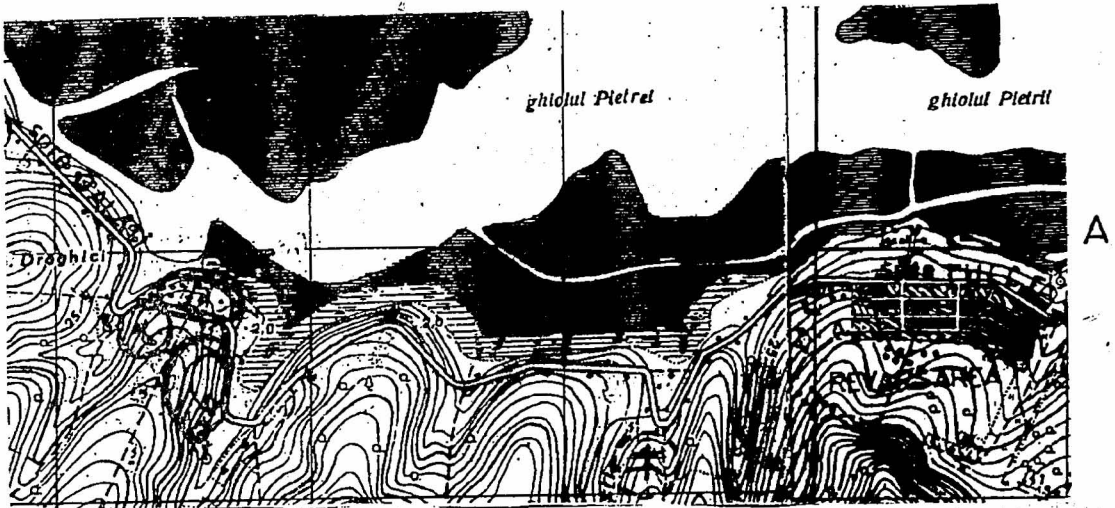
Privit tot din punct de vedere al poziției sale geografice, pentru înțelegerea prezenței materialului abordat în discuția noastră, așezarea de pe platforma pîntenului de deal de la Tichilești se află în imediata vecinătate a binecunoscutului vad de trecere peste Dunăre de la Isaccea la Orlovca.

În ceea ce privește situația descoperirilor arheologice, platforma acestui pînten de deal a fost cercetată printr-o serie de secțiuni (Pl. I/B), care au sondat atât longitudinal, cât și lateral zona în care se semnalau la suprafață dovezi arheologice.

În urma săpăturilor efectuate, documentarea stratigrafică obținută ne confirmă inexistența oricărei lucrări de apărare, cum ar fi șanțurile sau valurile de pământ. Cu toate că descoperirile noastre marchează existența unei viețuiri pe o perioadă foarte lungă, mai exact de la sfârșitul epocii bronzului și până la începuturile celei romane și, după cum vom vedea, cu reveniri chiar și în perioada feudală, situația întâlnită nu ne relatează existența unei stratigrafii în dispunerea complexelor arheologice. Fiecare complex – locuință ori groapă – sau fiecare grup de obiecte descoperite ni se prezintă în mod izolat în stratigrafia săpăturilor. Cu excepția unei locuințe din perioada romană, situată în extremitatea de nord-est a platformei cercetate, care a distrus o altă locuință ce aparține perioadei hallstatiene, toate celelalte descoperiri au fost găsite izolat. Indiferent de natura lor: locuințe, gropi sau chiar simple grupaje de fragmente ceramice ori simple obiecte și indiferent de epoca istorică din care făceau parte, toate erau presărate izolat, formând stratigrafia unui singur nivel de cultură.

Situația prezentată mai sus ne îndreptățește să facem afirmația că platforma pîntenului respectiv a fost populat la început de o mică comunitate a culturii Sabatinovka-Noua-Coslogeni. Apoi, mai evident apare o locuire din perioada hallstatiiană, mai ales din fazele Babadag II și III. În această ultimă fază se înscriu și două fibule din fier; cu câte trei sfere pe centrul arcului, care, din punct de vedere cronologic, au fost încadrate în secolul VIII a.Chr. Nu lipsesc nici materialele care se încadrează în perioada Hallstatt-ului târziu, secolele VI–V a.Chr. Cercetările întrprinse de V. H. Baumann¹ în imediata vecinătate a promontoriului amintit, la poalele

¹ V. H. Baumann, *Așezări rurale antice în zona gurilor Dunării, Tulcea*, 1995, p. 229–232, pl. I și IX.



Pl. I - Schiță topografică a așezării de la Tichilești.

versantului dinspre vest, au dus la descoperirea câtorva morminte de tipul celor de la Stoicani. Este dovada că purtătorii acestei culturi au trăit în așezarea de pe platforma în discuție.

De asemenea, au fost descoperite și câteva fragmente ceramice care aparțin geților târzii (secolele II–I a.Chr. – I p.Chr.) și, după cum am amintit mai sus, o locuință din perioada romană, cu dimensiunea de 6 x 4 m, singura construcție care a suprapus și distrus o altă locuință din faza Babadag III (secolele VIII–VII a. Chr.).

În secțiunile săpate în zona de sud-est a platformei (Pl. I/B) s-a individualizat, în aceeași formă izolată, un grupaj de fragmente ceramice de cu totul altă factură decât celelalte descoperiri. Prin densitatea obiectelor și unitatea acestui grup ceramic, atât sub aspectul tehnicii de fabricație, cât și ca decor, s-a presupus că este vorba de groapa unui cuptor de ardere a ceramicii. Datorită aspectului dispunerii lui în groapă, ca și a mărimii gropii (3 x 4), am presupus a fi mai degrabă inventarul unei locuințe de tip bordei sau semibordei. Fragmentele ceramice din interiorul acestui complex erau dispuse împrăștiat, într-o densitate neregulată și neuniformă și chiar izolate, dovadă a distrugerii lor voite, fie prin aruncarea vasului în groapă, fie prin distrugerea locuinței în care se aflau.

Ceramica descoperită în această locuință se detașează de toate celelalte categorii de vase sau fragmente ce sunt caracteristice unei anumite civilizații preistorice sau romane ori postromane, bine cunoscute în regiune sau restul țării, Analizată mai întâi din punct de vedere tehnic, pasta din care au fost confecționate vasele din această locuință este bine aleasă, bine frământată și compactă. Executarea lor s-a făcut la roata înceată, toate fiind arse oxidant, uniform și la temperatură înaltă.

Din totalul fragmentelor care au permis o restaurare completă sau parțială, dar care ne dă posibilitatea să stabilim forma vaselor din care au făcut parte, se poate afirma că varietatea formelor realizate este destul de redusă. Cele mai multe dintre ele au forma unor oale, mai toate cu dimensiuni mici (Pl. II–IV). Înălțimea lor se înscrie între 15–16 cm, iar diametrul maxim este de 20 cm. Toate au fundul plat, gâtul puțin arcuit și buza ușor evazată. O remarcă la forma și dimensiunile acestui tip de vase am constatat-o la anumite dimensiuni, cum ar fi diametrul bazei (fundului), egal cu cel al deschiderii gurii sau a gâtului. Toate vasele sunt prevăzute cu o toartă de formă plată, grosolan confecționată, ușor supraînălțată și prinsă de buza și umerii vasului (Pl. II–IV).

Un alt tip de vas este cel în formă de cană (Pl. II/1 = IV/1). El are gâtul înalt, puțin conic și gura prevăzută cu cioc. Toarta are aceeași formă plată, lucrată grosolan și prinsă de gâtul și umerii vasului. Înălțimea lui măsoară 25 cm, diametrul maxim este de 18,2 cm și diametrul fundului de 13,4 cm.

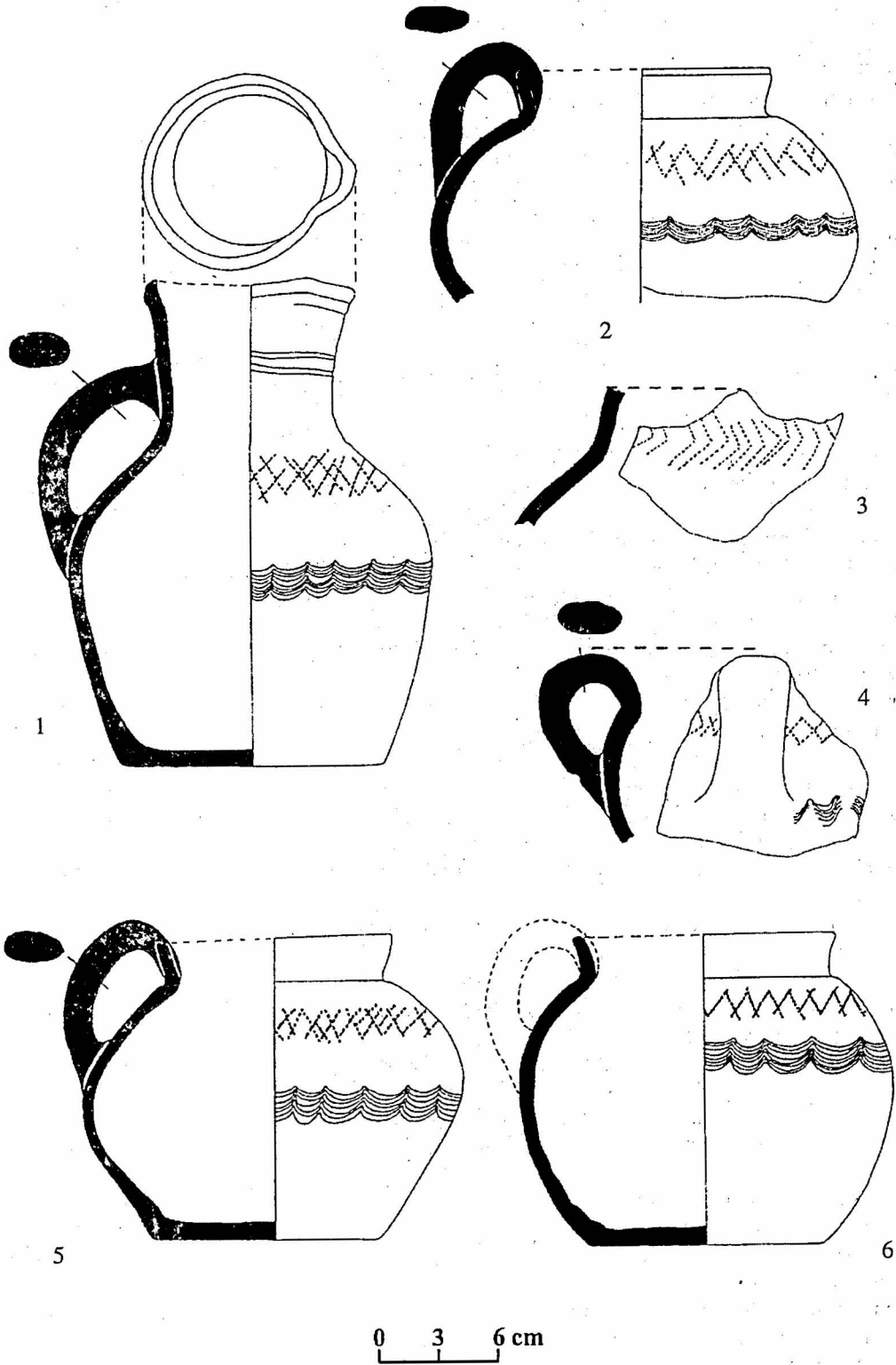
În micul repertoriu de forme se înscriu și străchinile. Din totalul fragmentelor s-au restaurat parțial și câteva străchini. Ele sunt lucrate îngrijit, în formă de bol, cu dimensiuni spre o mărime mijlocie. Buza este ușor arcuită spre interior și decorată cu două caneluri. La unul din boluri s-a reușit să se realizeze o restaurare aproape completă, obținându-se astfel următoarele dimensiuni: diametrul gurii 17 cm, diametrul corpului 17,5 cm (Pl. III/9).

În ceea ce privește ornamentica, aceasta se reduce doar la trei elemente, care sunt realizate fie cu un pieptene, fie cu un bețișor.

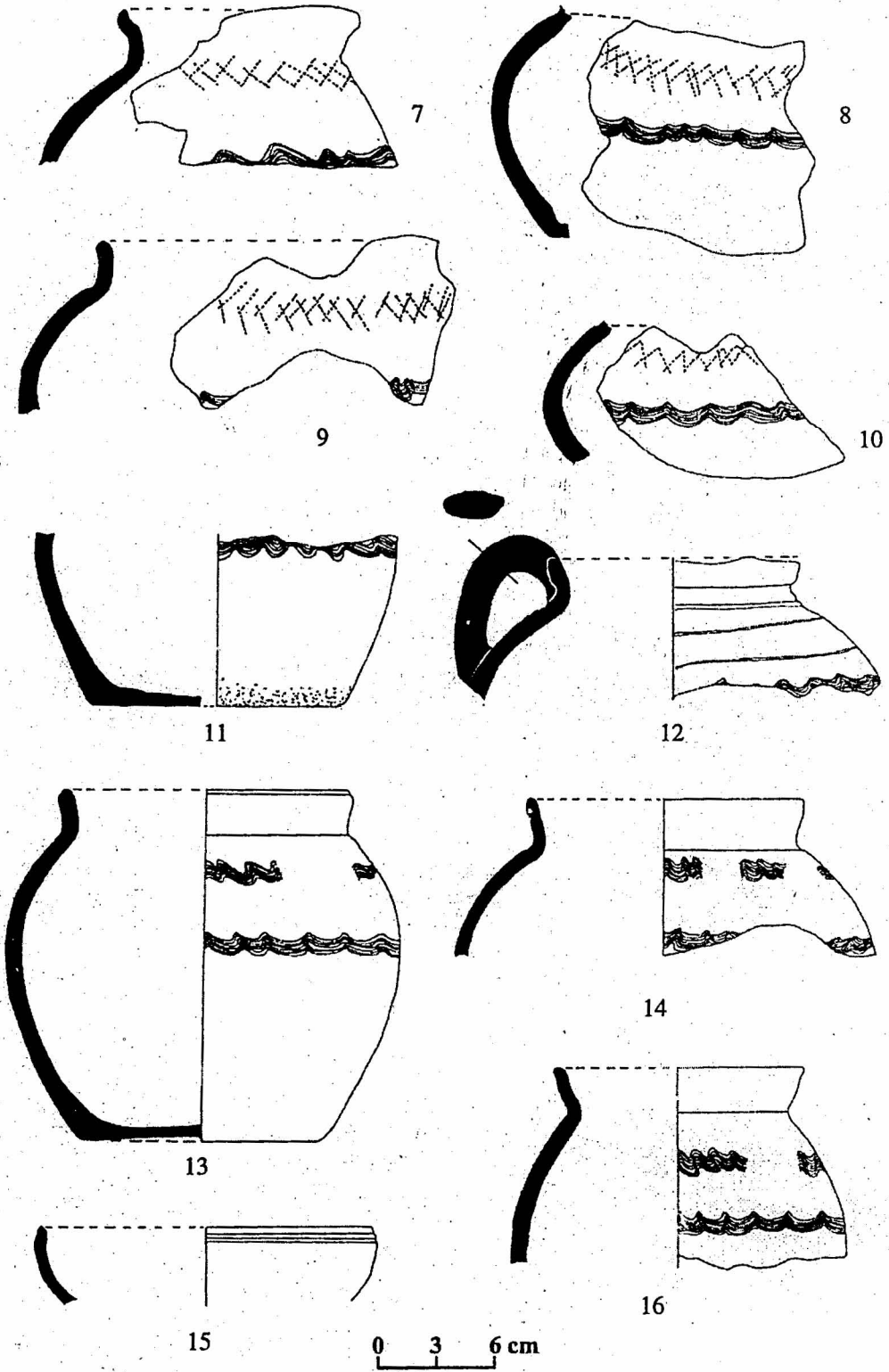
Decorul realizat cu pieptenele este întâlnit pe toate vasele, indiferent de mărimea și tipul lor, cu excepția bolurilor. Pieptenii au în componența lor 7, 8 sau 9 dinți foarte subțiri și destul de deși. Cu ajutorul lor, olarul a realizat două elemente ce compun decorul unui vas, și anume: o bandă de striuri în formă de ghirlandă, dispusă cu precădere pe suprafața liniei de bombare maximă a pereților sau în imediata vecinătate a ei. Deasupra acesteia, pe umerii sau pe gâtul vasului s-a realizat un decor din împunsături făcute cu același pieptene. Aceasta ne apare ca un joc neglijent de împunsături din care a reieșit o serie de figuri geometrice, mai mult sau mai puțin regulate, ca: romburi, linii paralele, „X”-uri, „Y”-uri etc. Se întâlnesc cazuri când registrele de împunsături de pe umerii unor vase au fost înlocuite tot cu benzi de linii în formă de ghirlandă sau frânte, dispuse într-un registru continuu sau întrerupt (Pl. II–IV).

Cel de-al treilea ornament este format din cercuri simple, realizate mai mult sau mai puțin îngrijit, dispuse concentric sau la distanțe mai mult sau mai puțin regulate. Ele ne apar ca simple cercuri striate, tot cu un instrument bine ascuțit sau sub forma unor caneluri, dispuse cu mai multă grijă. În general, acest din urmă decor este amplasat imediat sub buză, cum este situația la cană și la bol sau pe gâtul și pe umerii vasului (Pl. III/9), ori numai pe gât, după cum ni se prezintă situația la cană.

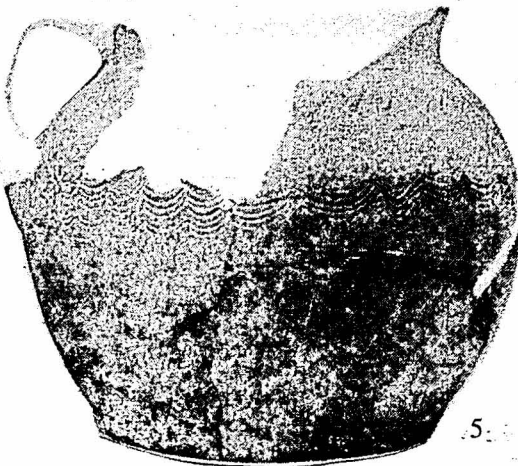
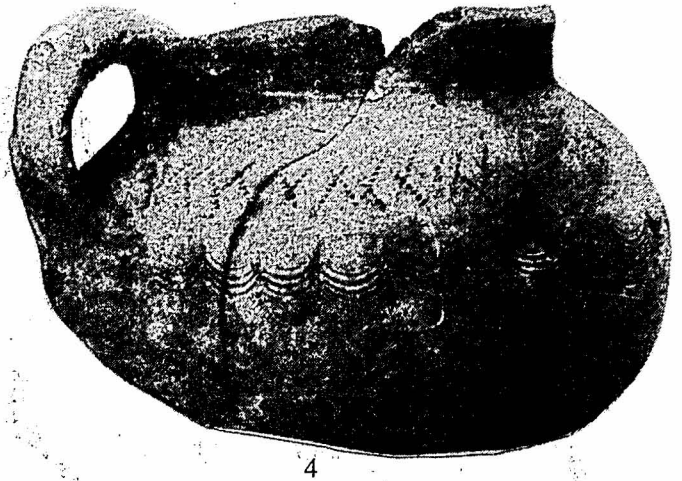
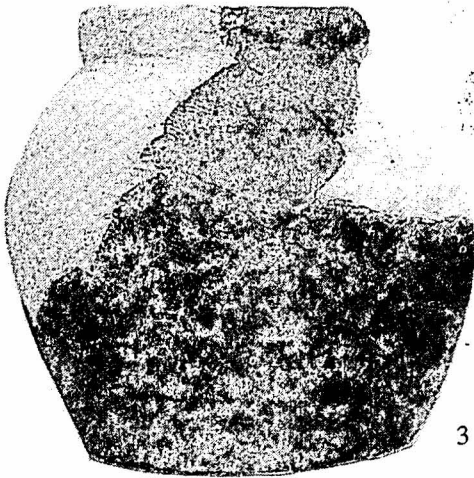
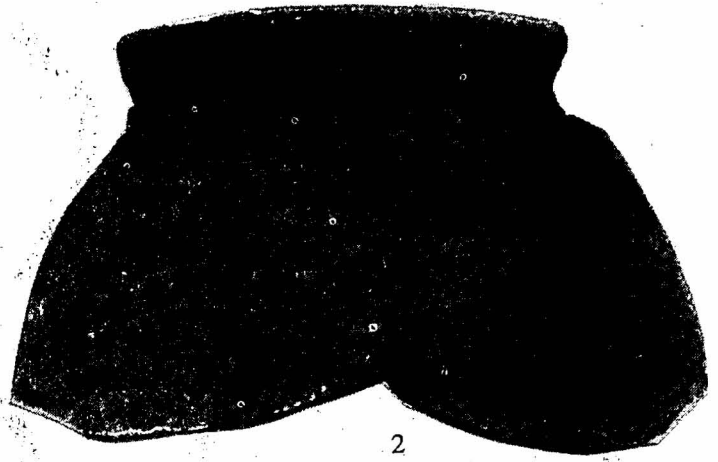
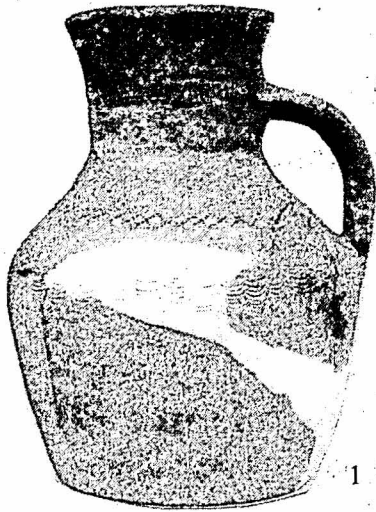
Această categorie de ceramică, pe care noi am descris-o mai sus, este întâlnită foarte rar în țara noastră și ca atare este puțin cunoscută. De fapt, ea n-a fost descoperită decât în centrul Moldovei și valorificată științific



Pl. II – Ceramică din prima jumătate a secolului al XIV-lea descoperită la Tichilești.



Pl. III – Ceramică din prima jumătate a secolului al XIV-lea descoperită la Tichilești.



Pl. IV. — Ceramică din prima jumătate a secolului al XIV-lea descoperită la Tichilești.

de Victor Spinei². Mai des întâlnită este în Republica Moldova, unde a fost reperată în mai multe așezări. Deosebit de revelatoare sunt descoperirile făcute în citadela de pe promontoriul Orheiul Vechi, datate în secolul XIV și aparținând nivelului corespunzător Hoardei de Aur³. O altă descoperire de acest gen a fost făcută în orașul medieval de la Costești (Raionul Ialoveni, Republica Moldova), pe valea râului Botna. Întemeierea orașului în secolul XIV este atribuită Hoardei de Aur, iar incendierea și distrugerea lui la sfârșitul aceluiași secol se datorește creșterii puterii statului moldovenesc⁴.

În expansiunea Hoardei de Aur, o astfel de infiltrare la sud de Dunăre nu constituie un semn de întrebare, cu atât mai mult cu cât punctul respectiv se află, așa după cum am semnalat la început, în imediata vecinătate a principalului vad de trecere peste marele fluviu. De altfel, prezențe tătărești ale Hoardei de Aur ne sunt bine cunoscute încă din secolul al XIII-lea, prin descoperirea marelui tezaur de peste 24 000 de dirhemi de argint, emisiuni ale hanilor Hoardei de Aur⁵, în care se aflau și monede bătute de Nogai, ce stăpânea și controla sudul Dunării, inclusiv teritoriul Țaratului Bulgar. De asemenea, se cunosc și alte documente prin care ni se confirmă prezențe tătărești în coloniile genoveze de la gurile Dunării⁶. Se pare, însă, că fenomenul înaintării stăpânirii Hoardei de Aur și a prezenței unor comunități tătărești în centrele genoveze sau în localitățile autohtone situate în părțile gurilor Dunării coincide întru totul cu cel din Moldova. Sfârșitul stăpânirii Hoardei de Aur este apreciat ca datorându-se creșterii autorității voievodului Moldovei, iar la gurile Dunării prin aceea a Țării Românești.

A SETTLEMENT WITH TATARIAN TYPE POTTERY DISCOVERED IN NORTH DOBRUDJA

SUMMARY

In this paper the author presents an isolated finding, from a settlement where the traces of a Hallstadian dwelling place were prevalent. The respective site lies on the promontory of hill, in the close neighbourhood of 22 National Road, Tulcea-Galați, at the crossroad of the above-mentioned road with the way towards the Tichilești Sanatory.

Among the findings especially belonging to the Hallstatt period, we have also uncovered a pit, which was assigned to a dwelling house of mud-hut type; inside this pit, there was a quite important amount of ceramic fragments belonging to the feudal period – the XIVth century.

This pottery is oxidising burnt; the small pots, cups and bowl-shaped dishes are predominant. The characteristic of the pottery is offered by its decoration, which is supposed to have done with a comb having fine and well-sharpened cogs. Through the help of the comb, the potter created a strip of ribs, usually of a garland shape, in raw paste, on the maximum bulging area of the vessel. With the same comb, the craftsman created another decoration in the upper part of the vessel-on its shoulders or neck-made by pricks, or he repeated the strip of alveolar ribs in a new register, continuous or discontinuous. More rarely, they created a third decoration, in the shape of grooved or striated circles, disposed on the vessel's shoulders or neck.

This-type of pottery was assigned as a product of the Tatar craftsmen. On the territory of the Republic of Moldova, this pottery was discovered inside the towns belonging to the Tatar domination period – the XIVth century.

² V. Spinei, *Unele considerații cu privire la descoperirile arheologice din Moldova din secolul al XII-lea până în prima jumătate a secolului al XIV-lea*, în *SCIV*, 21, 1970, 4, p. 607–610; idem, *Restructurări etnice la nordul gurilor Dunării în secolele XIII–XIV*, în *Carpica*, XXIV, 1993, p. 58–59, fig. 8–9; idem, *Moldova în secolele XI–XIV*, Chișinău, 1994, fig. 38–39.

³ E. N. Abyzova, în *Archeologičeskie issledovanja srednevekovykh pamjatnikov v Dnestrovsko-Prutskom mezdureč'e*, Chișinău, 1985, p. 35–58.

⁴ L. L. Polevoi, *Gorodskoe gončarstvo Pruto-Dnestrov'ja v XIV veke*, Chișinău, 1969, p. 108 și urm.; I. Gh.

Hîncu, *Cetăți antice și medievale timpurii din Republica Moldova*, Chișinău, 1993, p. 62–64 și fig. de la p. 63.

⁵ Oct. Iliescu și G. Simion, *Le grand trésor de monnaies et lingots des XIII^e et XIV^e siècles trouvé en Dobroudja septentrionale. Note préliminaire*, în *RÉSÉE*, 2, 1964, p. 217–228.

⁶ Oct. Iliescu, *Emisiuni monetare ale orașelor medievale de la Dunărea de Jos, în Peuce*, II, 1971, p. 261–265; V. Spinei, *Aspekte der politischen Verhältnisse des Gebietes zwischen Donau und Schwarzem Meer zur Zeit der Mongolenherrschaft (XIII.–XIV. Jahrhundert)*, în *Dacoromania. Jahrbuch für Östliche Latinität*, Freiburg-München, 3, 1975–1976, p. 29–38.

FIGURE EXPLANATIONS

- PL. I. Topographic sketch of the Tichilești settlement (Tulcea district).
- Pl. II. Pottery from the mid XIVth century discovered in Tichilești.
- Pl. III. Pottery from the mid XIVth century discovered in Tichilești.
- Pl. IV. Pottery from the mid XIVth century discovered in Tichilești.